

Alternatywne przestrzenie w mieście. Miasto spowolnione

Alternate Spaces in the City. A Slow Down City

Streszczenie:

Przestrzeń publiczna współczesnego miasta, tak jak i życie codzienne, poddana jest presji szybkości; przyśpieszeniu nadanemu przez zdigitalizowane, totalnie skomunikowane społeczeństwa, w których jednostki chcąc się na chwilę zatrzymać ryzykują pozostanie poza głównym nurtem wydarzeń. Odbija się to w sposobach kształtowania przestrzeni publicznych w miastach, które zostały sprowadzone do roli kolejnego produktu rywalizującego o uwagę użytkownika. Spowolnienie życia właściwe dla małomiasteczkowej przestrzeni stanowi jeden z aspektów umożliwiających ochronę wartości dziedzictwa kulturowego i naturalnego, umożliwiając rozwijanie alternatywnych zasad kompozycji przestrzeni opartych na zasadach wywodzących się z idei filozofii ekologicznych. Refleksja oparta na analizie zalet i niedostatków spowolnionej percepcji staje się punktem wyjścia dla analizy możliwości wyważenia potrzeb i tworzenia metod kształtowania różnorodnych miejskich przestrzeni alternatywnych.

Summary:

The housing environment and public space of the contemporary city, as the everyday life itself is put under pressure of speed; the acceleration from digitalized society where communication is everything, and where an individual who stops for a while risk to be left outside the main stream. It is visible in the way how public spaces in the cities are shaped. Public spaces is seen there as just another product which competes to get users attention. Slowing down which is attributed to small town space builds one of the aspects which allows the preservation of the cultural and environmental heritage allowing to unfold the alternate space composition rules based on the ideas of ecological philosophy. A reflection based on analysis of the possibilities to balance the needs and to build the rules for shaping of the different alternate urban spaces.

Słowa kluczowe: Percepcja, przestrzeń publiczna, ruch, kompozycja urbanistyczna
Key words: Perception, public space, movement, urban composition

„Poszedł do pracy piechotą; tramwaje nie jeździły z powodu śniegu. W czasie drogi, kiedy sam sobie torował trasę, poczuł się wolny jak nigdy dotąd. Na miejskich ulicach znikły wszystkie różnice między chodnikami a jezdnią, pojazdy nie mogły się poruszać, a Marcovaldo, chociaż przy każdym kroku zapadał się do pół tydki i czuł, jak śnieg przesiąka mu do skarpetek, miał prawo iść środkiem drogi, deptać trawniki, przechodzić nie po pasach, chodzić zygzakiem.

Puste ulice i aleje ciągnęły się w nieskończoność jak białe gardziele między skalistymi górami. Nie wiadomo było, czy miasto ukryte pod tym płaszczem pozostało takie jak zawsze, czy też w nocy zamieniono je na inne. Kto wie, czy pod tymi białymi wzgórkami były jeszcze pompy benzynowe, kioski, przystanki tramwajowe, czy może były tam tylko wory i wory śniegu. Marcovaldo po drodze marzył, żeby zabłądzić w innym mieście, ale kroki prowadziły go właśnie do codziennego miejsca pracy, do tego co zawsze magazynu, i po przejściu przez drzwi robotnik zdumiał się na widok nieodmiennie tych samych murów, jakby przemiana, która unicestwiła świat zewnętrzny, oszczędziła tylko jego firmę.” [3, s. 25]

„He went to work on foot; the trams were not operating because of the snow. During the passage, where he alone chose the way, he started to feel as free as never before. On the city streets all differences between pavements and roadway vanished, vehicles could not move, and Marcovaldo, even as he sank to the half of his calf and felt, how the snow soaked through his socks, had the right to go in the middle of the road, trample the grass, cross not in the allowed places, walk zigzag.

Empty streets and alleys went forever as white gorges between rocky mountains. You did not know, if the city hidden under this cloak remained the same as usual or it got replaced by something different during the night. Who knows, if under these white hills, there were still gasoline pumps, news-stands, tram stops, or there were only bags and bags of snow. Marcovaldo during his passage dreamed to get lost in other city, but his steps led him just to his usual work place, to the same store-house as usual, and after the crossing of the doorway the worker

* Dr inż. arch. Renata Mikielewicz, Instytut Architektury i Urbanistyki, Wydział Budownictwa, Architektury i Inżynierii Środowiska, Politechnika Łódzka / dr inż. arch. Renata Mikielewicz, Institute of Architecture and Town Planning, Faculty of Civil Engineering, Architecture and Environmental Engineering, Technical University of Łódź, renata.mikielewicz@p.lodz.pl

Jakiegokolwiek mamy oczekiwania dotyczące kształtu przestrzeni miejskiej, w szczególności przestrzeni publicznych w mieście, chcielibyśmy, by stanowiły rodzaj bezpiecznego schronienia, specyficznego opakowania pozwalającego prowadzić nam życie w sposób, jaki wydaje się nam w danym momencie, najbardziej pożądany. Zwykle przeciętny użytkownik przestrzeni nie zdaje sobie sprawy do jakiego stopnia jej kształt i charakter wpływa na jego własne zachowanie i w jak dużym stopniu otoczenie wpływa na jego sposób postępowania. W różnych epokach historycznych kształtowano przestrzeń placów i ulic pod kątem, a to jej reprezentacyjności czy możliwości gromadzenia tłumów lub przeciwnie, tak by to uniemożliwić. Cechą przestrzeni miejskiej wszystkich epok wydaje się być to, co jest w ogóle cechą miasta – umożliwienie różnorodnych form komunikacji i wymiany. W miastach historycznych użytkowanie przestrzeni opierało się na dostępności różnorodnych funkcji niezbyt rozległym obszarze. Współczesne miasta rozlewają się w sposób uniemożliwiający penetrację bez pomocy różnorodnych środków transportu. Jako piesi użytkujemy więc przestrzeń punktowo, mając w wielu przypadkach jedynie

was astounded to see the same walls, as the transformation, which annihilated the outer world, saved only his own firm". [3, p.25]

Whatever our expectations of the quality of public urban space, such space should provide a kind of shelter – a space enabling us to live in a way which we desire at that specific moment in time. Usually the average user of the space is not able to define the level of influence on his or her behaviour the character and shape of the space has, to what degree the space shapes our doings. In different historic periods the shape of squares and street was composed according to the needs of representation or the gathering of crowds, or on the contrary to make such gatherings impossible. What appears to be the main trait of the urban space through history is what makes a city urban – the multifaceted ability to communicate and trade. In the historic cities the use of space was based on the accessibility of different func-

il. 1. Chwila wytchnienia pomiędzy zajęciami i wędrowką do innego budynku Uczelni. Marcowe słońce oświetla platformę prowadzącą do wejścia Instytutu Architektury w kampusie Politechniki Łódzkiej. Łódź, Polska. Fot. R. Mikielwicz, 2011 / A breathing space between tutorials and the wandering to other campus buildings. March sun light up the platform leading to the entrance of the Architecture Institute on the Technical University of Łódź. Łódź, Poland. Photo: R. Mikielwicz, 2011

il. 2. Typowa, przyuliczna kawiarnia miejska z otwieranymi witrzynami pozwalająca obserwować, ale i być obserwowanym. Paryż, Francja. Fot. R. Mikielwicz, 2010 / Typical, urban street cafe with movable windows, which enables to observe but also to be observed. Paris, France. Photo: R. Mikielwicz, 2010

wyrywkową, a nie całościową, znajomość terenu. Nie zawsze łącząc poznawane wyspowo przestrzenie miasta w jedną organiczną całość. Miasto to dla nas jedynie obszar położony w bliskiej odległości od przystanku komunikacji miejskiej lub parkingu, gdzie postawiliśmy samochód. Przestrzenie pomiędzy stają się jedynie strefą przejściową rozpoznawalną o tyle, na ile jesteśmy w stanie skupić uwagę i obserwować otaczającą nas przestrzeń. A większość czasu podróży zajmuje sobie innymi czynnościami niż obserwacja otoczenia. Szczególnie wyraźne staje się to w miastach, gdzie mamy możliwość poruszania się metrem – wyłaniamy się z podziemi, gdzie w trakcie podróży za oknem nie ma „obserwowalnej” przestrzeni (jedynie co najwyżej poszczególne stacje uatrakcyjniane a to odpowiednimi elementami architektonicznymi sygnalizującymi, co znajduje się na powierzchni, a to reklamami) i penetrujemy przestrzeń miejską jedynie w najbliższym otoczeniu stacji, by ponownie zniknąć pod ziemią.

To swoiste rozproszenie struktury miasta znajduje swoje odbicie w jego punktowej atrakcyjności. Jedynie wybrane obszary struktury miejskiej przyciągają uwagę - a to swą formą, a to wyjątkową koncentracją atrakcyjnych funkcji. Jednocześnie przestrzeń publiczna staje się przestrzenią coraz bardziej skomercjalizowaną, miejscem koncentracji tych samych globalnych marek, które powodują ujednoczenie formy przestrzennej, podporządkowanej wymogom konsumpcji i reklamy. Bez względu na to w jakim miejscu świata się znajdujemy globalne marki takie, jak Starbucks, Zara czy H&M określają sposób funkcjonowania przestrzeni i nas samych. Ujednoczona oferta ujednocza również obraz przestrzenny – tak wewnątrz sklepowych, jak i wewnątrz placów oraz ulic (oraz nas samych). Zanika poczucie unikalności przestrzeni, w której użytkownik jedynie zaspakaja swe dość wąsko definiowane potrzeby konsumpcyjne. Autentyzm miejsca uzyskiwany jest poprzez pewną „teatralizację” przestrzeni – jej dostosowanie do wyobrażeń grup społecznych, których potrzeby taka przestrzeń ma zaspakajać. Wymogi dzisiejszego życia powodują, że większość z nas swoje podstawowe potrzeby zaspakaja w ciągłym pośpiechu. Wymagania digitalnej rzeczywistości powodują, ciągłą chęć uczestniczenia w życiu wirtualnych społeczności niejako alienując nas z przestrzeni, która jest wokół. Atrakcyjniejsze jest spędzanie czasu online a nie offline. Zatrzymanie w pędzie wywołuje uczucie znudzenia, przyzwyczajenie do ciągłych zmiennych bodźców uniemożliwia skupienie się na elementach wewnątrz urbanistycznych, na percepcji stałych obrazów, które wymagają skupienia uwagi. Nawet wydarzenia kulturalne, jak wystawy muzealne czy koncerty zyskują oprawę ujednoczającą przekaz oraz sposób organizacji przestrzeni, a przez swoją masowość również przestają być wydarzeniami lokalnymi a stają się jedynie przystankami w światowej, zglobalizowanej przestrzeni, w której uczestnictwo staje się wszystkim a ci, którzy pozostają poza tym obiegiem powoli stają się wykluczonymi. Taka koncepcja przestrzeni przejawia się w jej pozornym zindywidualizowaniu, a właściwie w koncepcji, że miasto, to nie tyle przestrzeń zewnętrzną co obraz tej przestrzeni w nas – „Miasto jest mną” to tytuł pracy brazylijskiej badaczki Rosane Araujo, która analizuje filozoficzne implikacje takiego obrazu przestrzennego miasta. Rzeczywi-

tions on a rather limited area. Contemporary cities spread in a way which make the penetration without different means of transportation impossible. As pedestrian we use then the space pointwise. In many cases our knowledge of the area is only random, not comprehensive. Not always we are able to connect the island-like areas in one homogeneous town space. The city to us is then only the area around the next best tram stop or parking lot, where we left our car. The spaces in-between build only a transgression zone, recognizable to the level of our attention span, so far we are able to make some observation. And during journeys most of us find other occupation as the observation of surrounding space. It is extremely obvious in the cities where a metro can be used – we are emerging from underground metro stations, downstairs there is no space to be observed during journeys (at the most there are only stations, made attractive through architectural elements suggesting the surface possibilities or through advertisement), so we penetrate only the immediate surrounding to vanish in the underground as quickly as possible.

This specific dispersion of the city structure finds its equivalent in its pointwise attractiveness.

Only selected areas get attention – because of their form or because of the exceptional concentration of functions. At the same time the public space starts to be a place for concentrated marketing of global brands, commercialized to the point where the form of the space get uniformed because of the needs of consumption and advertisement. Wherever in the world we are we find such global brands as Starbucks, Zara or H&M which describe the functioning of space and ourselves. A standardized services standardize also the visual space – from shop interiors to interiors of squares and streets (and our own interior). The feeling of the uniqueness of the space is vanishing. Because in the contemporary urban space the user is able only to satisfy his or her very narrowly defined consumer needs. The authenticity of the place is achieved by the means of ‘staginess’ of the space – secured through adaptation to the imaginary vision of these social groups, which needs should be satisfied. The requirements of nowadays life cause a constant haste in which we satisfy our needs. The requirements of the digital space cause that the constant need to be present in virtual community alienates us from the real surrounding space. More attractive is to be on not offline. A pause in the rush cause the feeling of boredom, the habit to constant flow of changeable impulses enables to focus on the elements of urban interiors, on perception of stable images, which need concentration. Even cultural events, as exhibitions or concerts get settings which unify the events and their spatial organization. Through their popularity they also are not local affairs, but only stops in global, world space, where the participation is everything, and these who do not attend slowly start to be excluded. Such concept of space shows mock

stość wirtualna powoduje inne postrzeganie sąsiedztwa ze względu na kontakty w sieciach społecznościowych. [1, s. 80 i n.] Różnorodne grupy tworzą się również podczas kontaktów w przestrzeniach realnych, wtedy płynne granice przestrzeni wirtualnych mogą otrzymywać formy bardzo wyraźnych, fizycznych granic przestrzennych. Stąd koncepcja miejskości; miasto nie jest elementem geografii, jest pojęciem związanym ze stylem życia i sposobem użytkowania przestrzeni [1, s. 139 i n.] Ponieważ każdy człowiek niesie ze sobą indywidualną sumę doświadczeń to również jego miasto i obraz miasta stanowią zindywidualizowany system „życia na sposób miejski”. Ale również przy przyjęciu koncepcji definiowania miasta poprzez zindywidualizowaną percepcję jednostki można wyróżnić pewne zasady funkcjonowania przestrzeni miejskich aktualne zarówno w przeszłości, jak i współcześnie.

Przestrzeń miejska stanowiła zawsze różnorodny konglomerat zbudowany z elementów powtarzalnych i wyjątkowych. I właściwie ten „przepis” na miasto nie zmienił się do dnia dzisiejszego, pomimo zmian formuł przestrzennych koncentrujących nasze dzisiejsze potrzeby głównie w różnorodnych centrach handlowych – od „zwykłych” galerii handlowych (wielkopowierzchniowy sklep sieciowy i „uliczka” wzbogacona ofertą sklepów mniejszych sieci) po rewitalizowane zespoły pofabryczne (np. Manufaktura w Łodzi), mieszkalne (centra handlowo-kulturalne w Szanghaju w Chinach), czy zespoły parkowe (jak np. w dzielnicy Bercy w Paryżu, gdzie powiązano komercyjne stylizowane centrum handlowe w postaci uliczki z parkiem). Szybkość i potrzeba ciągłego przemieszczania podkreślają dodatkowo ten wyspowy charakter współczesnej przestrzeni miejskiej, nieomal pozbawionej łączników funkcjonalnych, jako spowalniających przemieszczanie się w przestrzeni.

Próba poszukiwania rozwiązań przestrzennych dla tworzenia przestrzeni urbanistycznych odpowiadających potrzebom współczesności, skłania do zastanowienia się nad sposobem funkcjonowania niewielkich organizmów miejskich i ich społeczności. Współczesna koncentracja ludności w wielkich skupiskach miejskich powoduje anonimowość i rozproszenie przestrzeni, wymuszając jednocześnie poruszanie się przy pomocy różnorodnych środków transportu. Cechą charakterystyczną niewielkich obszarowo miast jest możliwość penetracji pieszej. Czyli inny sposób rozmieszczania akcentów przestrzennych i elementów kompozycyjnych. Spowolniona percepcja umożliwia kontemplację detalu, skupienie się na formie i materiale, koncentrację na zmianie np. oświetlenia, porach roku itp. Powstaje pytanie czy w ogóle możliwe jest uzyskanie tego typu doznań w przestrzeniach wielkomiejskich, gdzie tempo życia podporządkowanie jest szybkości.

Wydaje się, że inspiracją mogą być założenia filozofii ekologicznych będące bazą zasady zrównoważonego rozwoju. Wszystkie kierunki filozofii ekologicznych od ekofilozofii propagowanej przez Henryka Skolimowskiego, ekofeminizmu czy ekologii głębokiej podkreślają rolę wspólnoty oraz wartości lokalnych, określających tożsamość takiej wspólnoty. Ekologiczność rozwiązań wyraża się zatem poprzez użycie lokalnych form, koncentrację na indywidualnych rozwiąza-

individuality, and realize itself in a concept that a city it is not what builds the outside space but the image of the space in ourselves – ‘The City is Me’ – the title of the work of a Brazilian researcher Rosane Araujo, who analyzes the philosophical impact of such spatial image of the city. The virtual reality causes different perception of the surrounding because of the contacts in social networks [1, p.80 and next] Different groups build also in real world, and then the fluid borders of the virtual space could get a substantial, clear and physical spatial shape. This defines the concept of urbanity; the city is from now not geographical element, it is a notion connected with the life style and the space use [1, p. 139 and next] And because every person has its own load of individual experiences so his or her city and the city image build an individual system of ‘urban way of life’. But even in the case of the defining of the city through individualized perception we can distinguish some rules of functioning of the urban space actual in the past and in the present.

The urban space build always a multifaceted conglomerate with repeatable and unique elements. And actually this ‘recipe’ for the city have not changed till now, even then some spatial formulas changed, because our needs seem to concentrate mostly in different shopping centers – from ‘normal’ shopping malls (one big commercial network store and a ‘street’ enriched with some smaller brand shops) to revitalized postindustrial complexes (f. ex. Manufaktura in Łódź), housing estates (cultural and commercial center in Shanghai, China), or parks (f. ex. in Bercy in Paris, where a stylized commercial centre realized as a city street is connected with park area). The speed and the need to constant displacement emphasize the island character of the contemporary city space which is nearly bare of functional links, as something which slows the motion in space.

An attempt to find spatial solutions for creation of urban spaces which fully answer the needs of contemporaneity incline to analysis of the smaller urban organisms and their communities. The nowadays concentration of people in big urban structures causes anonymity and spatial dispersal and force at the same time the use of different transport services. Characteristic for territorially small towns is the possibility of pedestrian penetration. So the placement of spatial accents and composition elements is different. Slow down perception enables to contemplation of details, concentration on form and materials and change in lighting or seasons etc. It could be asked if it is at all possible to get such experiences in urban megacities, where the pace of life depends from speed.

It seems that the inspiration in such solutions could be found in the basics of ecological philosophies which build the background for the rules of sustainable development. All ecological philosophy trends – from eco-philosophy popularized by Henryk Skolimowski, eco-feminism or deep ecol-

il. 3. Klucz żurawi przelatujący o zmroku nad jedną z ulic strefy ruchu pieszego w obrębie starego miasta. Moguncja, Niemcy. Fot. R. Mikielwicz, 2013 / Cranes crossing at dusk over one of the streets in the pedestrian zone of the old city in Mainz. Mainz, Germany. Photo: R. Mikielwicz, 2013
 il. 4. Umieszczone w posadzce mosiężne tabliczki upamiętniające zamordowanych żydowskich mieszkańców miasta (jeden z elementów akcji artystycznej prowadzonej na terenie Niemiec, posadzka tej samej ulicy, co na poprzednim zdjęciu, to miejsce, nad którym właśnie przed chwilą przelatywały żurawie). Moguncja, Niemcy. Fot. R. Mikielwicz, 2013 / Brass plates commemorating Holocaust victims, the former citizens of the city placed in the pavement (one of many places of an artistic action performed in Germany; the floor of the same street as in previous photo, the same place where other the head the cranes just passed). Mainz, Germany. Photo: R. Mikielwicz, 2013

niach opartych o wykorzystanie uwarunkowań klimatycznych, geograficznych itp. Zastanawiające jest jednak, że jeśli chodzi o formę przestrzenną jak dotąd nie jesteśmy w stanie stworzyć odmiennego sposobu kształtowania przestrzeni urbanistycznych, bazując na powtarzaniu form i zasad właściwych dla przeszłości. Uzasadnienie, że odpowiadają one najbardziej psychicznym uwarunkowaniom użytkowników nie do końca znajduje odzwierciedlenie we współczesnych sposobach „płynnego” przemieszczania się pomiędzy rzeczywistością realną i „wirtualną”. Wprawdzie wypowiedane jeszcze nie tak dawno obawy o zaniku potrzeby wspólnego przebywania w przestrzeni realnej miasta nie znalazły potwierdzenia w rzeczywistości. To jednak sposób użytkowania przestrzeni wspólnych do pewnego stopnia uległ zmianie. Spacer rzadko kiedy jest czynnością uprawianą sama dla siebie – zwykle jeśli już spacerujemy to dokądś lub w jakimś konkretnym celu, choćby dla zdrowia przy wykorzystaniu kijków nordic walking. Nawet przestrzenie miejskie, które opisywane są jako alternatywne np. OFF Piotrkowska w Ło-

ogy – tend to stress the role of community and local values, which determine the identity of such community. What makes the solutions ecological is described by the use of local forms, and concentration on individual solutions based on local conditions – climatic, geographical etc. It is striking that however in the spatial form so far we are not able to build some new forms of urban design, but the design is still grounded in the past on repeated forms and rules. The substantiation that such rules and forms are the most suitable for psychical needs of the users do not fully respond with the contemporary ‘fluid’ flows between real and virtual reality. Not so long ago, there were fears that the people will not want to gather in public places. But it never happened that way. But the way of use of public common spaces changed till some degree. A walk is rare an action in itself – usually when we walk we go somewhere or because of something, as for health with the use of nordic walking sticks. Even

dzi, są przestrzeniami komercyjnymi, a ich alternatywność wyraża się jedynie w nieuporządkowanym charakterze zabudowy, gdzie o uroku miejsca stanowi brak odnowienia elewacji i posadzek a nie odmienność sposobu kształtowania miejsca (chyba, że za takowy należałoby uznać brak dużej galerii handlowej). OFF Piotrkowska i Manufaktura to zespoły pofabryczne – jeden uznany za centrum alternatywnego stylu życia, drugi za świątynię komercji. W obu są przestrzenie handlowe i gastronomia – różnica dotyczy oferty (choć nie do końca cen) i osób, które te miejsca preferują. Najbardziej dostrzegalną różnicą jest czystość Manufaktury i brud OFF Piotrkowska – pytanie czy to ma być wyróżnikiem alternatywności? W obu miejscach można bowiem zwolnić i bez pośpiechu oddać się kontemplacji również oferty kulturalnej. Obie przestrzenie funkcjonują w oparciu o ruch pieszy. Jest to przestrzeń zamknięta, w którą trzeba wejść by z niej skorzystać i wykorzystać jej zalety. Przestrzeń miejska oparta o zasadę spowolnienia, również spowolnienia percepcji. I ta stosunkowa „powolność” doznań stanowi zaletę w obu przypadkach bez względu na różnice. Czy za alternatywę można zatem uznać takie elementy kształtowania przestrzeni, jak akcja artystyczna w Niemczech, gdzie w posadzce ulic przy konkretnych posesjach przy pomocy niewielkich tabliczek z mosiądzu upamiętniono dawnych mieszkańców zgładzonych podczas II wojny światowej? Większość przechodniów nie patrzy pod nogi, ich uwagę odwracają witryny sklepowe. Nie detal a zmienność formy wydaje się przykuwać uwagę przechodniów.

Znamienne jest, iż Jamie Lerner, urbanista i dawny burmistrz brazylijskiej Kurytyby, uważanej za przykład najbardziej ekologicznego miasta świata, uważa, że metodą zmiany rzeczywistości przestrzennej miast jest swoista akupunktura urbanistyczna. Realizacja projektów „aplikowanych” miejscowo, które swoim oddziaływaniem wywołują następnie zmiany przestrzenne w całej strukturze miejskiej. [6] Proponuje on koncentrację na budowaniu kulturowej tożsamości lokalnej poprzez np. utrzymywanie lokalnych kin jako ośrodków kultury, na budowaniu w mniejszej, bardziej ludzkiej skali, umożliwiającej również postrzeganie środowiska naturalnego, wprowadzaniu nowych zwyczajów w przestrzeń miejską (daje tu przykład koreańskich sklepów otwartych 24-godzinny na dobę w Nowym Jorku, które spowodowały całodobowe wykorzystanie przestrzeni ulicznej). Lerner powołuje się też na swoisty przykład nic nie robienia, jako najlepszej metody działania. Opisuje przykład swojej działalności jako burmistrza, kiedy wstrzymał prace ze względu na protest lokalnej społeczności. Po wizji lokalnej okazało się, że podjęte działania szkodzą uporządkowanej już wcześniej przez mieszkańców przestrzeni (prace budowlane groziły zniszczeniem lokalnych źródeł). Polecenie służbowe: „Pilne. Nie róbcie nic.” – wpisuje się w ideę „nie-działania” będącej jedną z podstawowych zasad chińskiej filozofii taoizmu, który z kolei stanowi inspirację współczesnej filozofii ekologicznej. W ogóle zastosowanie zasad filozofii ekologicznej do kształtowania przestrzeni zgodnie z zasadą rozwoju zrównoważonego wydaje być się zgodne z postrzeganiem miasta jako odbicia wewnętrznej przestrzeni jednostki. Filozofie ekologiczne za-

urban spaces described as alternate as f. ex. OFF Piotrkowska in Łódź are commercial spaces, and its dissimilarity shows only in the chaotic development, where the attraction is build upon the lack of renovation of the facades and pavements and not the difference in the shaping of the place (only if we take in account the nonexistence of a shopping gallery we can speak about difference). OFF Piotrkowska and Manufaktura are reused postindustrial complexes – one is considered a center of alternate life style the other as a commercial one. In both we have shopping possibilities and eating places – the difference is in the brands (but not quite in the prices) and people, who prefer these places. The biggest difference is the cleanness of Manufaktura and the filth of OFF Piotrkowska – the question is if it should be the distinguishing feature of the dissimilarity? In both places we are able to slow down and without haste contemplate even the cultural propositions. Both spaces function as pedestrian. The space is closed, we have to move in to use it and take advantage of its qualities. There are urban spaces build upon the rule of slowing down, also of slowing down of the perception. And this relative ‘slowness’ of experiences makes the quality in both cases, regardless of the differences. So can we think that such artistic actions as in Germany, where small brass plates placed in the pavement commemorated previous tenants killed during II. World War build alternative as spatial design elements? Most pedestrian does not look under their feet, their attention is focused on shop windows. It seems that not the detail but the change of form gets pedestrians attention. The is meaningful that Jaime Lerner, an urban planner and the former mayor of Brazilian Curitiba, thought the most ecological city in the world, thinks that the change in the spatial reality of cities could bring something he calls urban acupuncture. The realization of projects integrated as points should change the whole urban structure. [6] He proposes concentration on the strengthening of local cultural identity f. ex. the use of old cinemas as cultural centers; the use of smaller objects, or smaller scale which allows also to attract to the natural environment; the implementation of new customs in urban space (he gives an example of Korean 24-hours stores in New York City which reacted in the all day use of the street space). Lerner describes also a specific example of not doing anything as the best activity method. He describes a case when he was the mayor and stopped some works after the protest of a local community. After a visit on site it got evident that the authorities action hurts the previous actions taken by citizens (the new works tended to destroy local springs). So the command was: ‘Do nothing. Urgently’. – such thinking is comprehensive with Taoist rule of non-action – and the Chinese philosophy influence the ecological philosophy. The use of ecological philosophy in the creation of urban space seems

kładają bowiem przede wszystkim wspólnotowość działania, przenoszą zatem nacisk z wartości formy przestrzennej na sferę społeczną. I pomimo tego, że idea „miasto jest mną” wydaje się jeszcze bardziej podkreślać zindywidualizowany charakter współczesności i dzisiejszej przestrzeni miejskiej opartej na zaspakajaniu egoistycznych potrzeb konsumpcyjnych jednostki, to ten aspekt psychologiczny kształtowania przestrzeni wydaje się być wspólny dla obu tych sposobów myślenia.

Zagadką pozostaje jak przełożyć taki sposób myślenia na konkretne rozwiązania przestrzenne, które w sposób odmienny od znanych z tradycji kształtowałyby urbanistyczna przestrzeń miejską. Wydaje się, że znalezienie formy przestrzennej dla kształtowania miejskości współczesnej jest nadal elementem przyszłości. Podejmowane bowiem próby formułowania zasad budowania przestrzeni urbanistycznej opartej o zasady zrównoważonego rozwoju opierają się jak dotąd na wykorzystywaniu starych form przestrzennych. Dotyczy to zarówno zasad tzw. Nowego Klasycyzmu, jak i takich teorii jak urbanistyczne projektowanie zintegrowane – stworzone przez Nan Ellin. [4] Pojawiające się tu postulaty wykorzystania w kształtowaniu przestrzeni takich wartości jak hybrydyzm i wzajemne relacje, porowatość struktur, autentyczność (rozumiana jako tożsamość miejsca) oraz wrażliwość. Ta ostatnia cecha jest przez Ellin łączona właśnie z przemieszczaniem, z kształtowaniem przestrzeni ruchu, tak by zwiększyć jakość podróży. Wrażliwa urbanistyka wymaga obserwacji i wsłuchiwania się w przestrzeń, a nie poszukiwania maestrii i sposobów kontroli, tejże przestrzeni. Ponownie pojawia się tu podkreślenie wartości społecznych i kulturowych przestrzeni będących niejako w opozycji do jej formy. [4, s.128] Pojawia się też odwołanie do „języka wzorców” Christophera Alexandra jako metody budowania typologii przestrzennych w opozycji do planów urbanistycznych. Analiza współczesnych rozwiązań urbanistycznych przestrzeni publicznych zdaje się potwierdzać właśnie taki sposób wykorzystywania „wzorców” do budowania nowych wartości kompozycyjnych.

Porównanie teorii do praktyki kształtowania przestrzeni publicznych w miastach współczesnych zdaje się potwierdzać tezę o poszukiwaniu formuły, która zmieni sposób użytkowania przestrzeni publicznych. Pojawiające się rozwiązania wykorzystujące odmienne sposoby kształtowania posadzki placów (od placów wyłożonych jakąś formą „dywanu” po formy pofalowane, odbiegające od tradycyjnych płaskich rozległych przestrzeni), zadaszeń (o różnorodnych formach i kolorach), oświetlenia (bardziej punktowego, wpisanego w posadzkę a nie oświetlającego całości założenia) wskazują na potrzebę przededefiniowania atrakcyjności otaczającej nas przestrzeni tak by bardziej odpowiadała współczesnej wrażliwości użytkowników. Jednak formy te bazują na przeszłości nie tworząc jak dotąd nowych kanonów estetycznych. Ich powstanie wydaje się dopiero elementem przyszłości. Stąd aktualnym pozostaje pytanie w jaki sposób można wytworzyć alternatywną przestrzeń miejskości, rozumianą jako miasto, które umożliwi w pełne przeżywanie swojej przestrzeni we wszelkich jej aspektach. Miasto, które nie rozprasza a integru-

to be consistent with the perception of the city as the inner spaces of an individual. Ecological philosophies tend to rule community action as the main mean, they stress then that social sphere is more important than the formal spatial structure. And even that the idea ‘the city is me’ stresses the individual character of contemporary life and urban space, where the egoistic consumption rules, this psychological aspect in the creation of space looks like a common denominator in both ways of thinking. However it is a question how to use such thinking in the practical way to get solutions which could create urban landscapes different from the past ones. It seems that the form for contemporary urbanity will be developed in the future. Because all solutions based on the sustainable development rule still use the known past urban forms. It could be applied to so called New Urbanism as such theories as integral urbanism – formulated by Nan Ellin. [4] The notions as hybridity and connectivity, porosity, authenticity (described as identity of place) and vulnerability are used in integral urbanism to create the new space. The notion of vulnerability is described by Ellin as connected with movement, with the creation of the motion space to enable the better quality of the journey. Vulnerable urbanism needs observations and listening to the space, and not to develop the mechanism of control and mastery. Here again we have the description of social and cultural values of spaces confronted with the form. [Ellin, p. 128] The recipe for solutions builds ‘the pattern language’ of Christopher Alexander as a method to build space typologies not master plans. The analysis of contemporary public spaces shows that just such “patterns” are used to build new composition values.

The comparison between theory and practice in the creation of public spaces in contemporary cities seems to confirm the thesis about the search for rules which change the use of such spaces. Different solutions used in the projects show changed ways of the form of the paving (from squares plastered with some ‘textile’ floor to waved floors – different from previous flat spaces), roofs (with different forms and colors), lighting (more pointwise, placed in the floor, not illuminating the whole area). Such solutions show the need to redefine the attractiveness of the surrounding space to be more responding to the contemporary sensibility of the user. But still these forms are based in the past and do not create really new aesthetic canons. So the new canons will be still build in the future. So the question about how to create a new urban alternate space is still actual. Such alternate space should be understand as a city, which enables to experience the city space in all its aspects. A city which do not disperse but integrate its inhabitants. Who then fell solidarity with their cohabitants regardless their social status. As the old local communi-

je swoich mieszkańców, którzy czują z nim wspólnotę i przejawiają pewną solidarność z współmieszkańcami niezależnie od ich statusu społecznego. Tak jak funkcjonowały dawne niewielkie społeczności lokalne. Otwartym pozostaje zatem pytanie, czy tak funkcjonujące przestrzenie miejskie należą już do przeszłości czy też jest możliwe przywrócenie takich mechanizmów np. poprzez spowolnienie sposobu odkrywania przestrzeni miejskiej, przez przywrócenie roli ruchu pieszego w tej przestrzeni.

BIBLIOGRAFIA:

- [1] Araujo R., *The City is Me*, Intellect, Bristol, UK, Chicago, USA 2013
- [2] Berman M. *On the Town. One Hundred Years of Spectacle in Times Square*, Verso, London 2009
- [3] Calvino I., *Marcivaldo czyli pory roku w mieście*, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa 2013
- [4] Ellin N., *Integral Urbanism*, Routledge, New York, London 2006
- [5] Kantarek A. A., *O orientacji w przestrzeni miasta*, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2008
- [6] Lerner J., *Urban Acupuncture. Celebrating Pinpricks of Change that Enrich City Life*, Island Press, Washington, Covelo, London 2014
- [7] Rybczyński W., *The Look of Architecture*, Oxford University Press, New York 2001
- [8] Wesołowski J., *Miasto w ruchu. Dobre praktyki w organizowaniu transportu miejskiego*, Instytut Spraw Obywatelskich, Łódź 2008
- [9] *Traveller's Tales. Narrative of Home and Displacement*, ed. G. Robertson & others, Routledge, London and New York 1994
- [10] Sorkin M., *All Over the Map. Writings on Buildings and Cities*, Verso, London, New York 2011
- [11] Vidler A., *The Scenes of the Street and Other Essays*, The Monacelli Press, New York 2011

ties worked. The open question remains – is such functioning urban space something form the past or is it possible to renew such mechanism with f. ex. the use of slowing down of the discovery of urban space or through the restoration of the role of pedestrian movement in the city.

BIBLIOGRAPHY:

- [1] Araujo R., *The City is Me*, Intellect, Bristol, UK, Chicago, USA 2013
- [2] Berman M. *On the Town. One Hundred Years of Spectacle in Times Square*, Verso, London 2009
- [3] Calvino I., *Marcivaldo czyli pory roku w mieście*, Wydawnictwo W.A.B., Warszawa 2013
- [4] Ellin N., *Integral Urbanism*, Routledge, New York, London 2006
- [5] Kantarek A. A., *O orientacji w przestrzeni miasta*, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2008
- [6] Lerner J., *Urban Acupuncture. Celebrating Pinpricks of Change that Enrich City Life*, Island Press, Washington, Covelo, London 2014
- [7] Rybczyński W., *The Look of Architecture*, Oxford University Press, New York 2001
- [8] Wesołowski J., *Miasto w ruchu. Dobre praktyki w organizowaniu transportu miejskiego*, Instytut Spraw Obywatelskich, Łódź 2008
- [9] *Traveller's Tales. Narrative of Home and Displacement*, ed. G. Robertson & others, Routledge, London and New York 1994
- [10] Sorkin M., *All Over the Map. Writings on Buildings and Cities*, Verso, London, New York 2011
- [11] Vidler A., *The Scenes of the Street and Other Essays*, The Monacelli Press, New York 2011